

تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت با تاکید بر نقش تعدیلی سهامداران نهادی

دکتر الهام منصوری نیا

استادیار گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی فروردین، قائم شهر، ایران. (نویسنده مسئول).

mansourinia.elham@gmail.com

سید حسین صالحی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی فروردین، قائم شهر، ایران.

s.hossein.salehi1@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت با تاکید بر نقش تعدیلی سهامداران نهادی است. برای دستیابی به هدف پژوهش ابتدا رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت مورد بررسی قرار گرفت. سپس تاثیر سهامداران نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت مورد بررسی قرار گرفت. نمونه آماری این پژوهش شامل ۱۰۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک شرکت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. اما بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک کل شرکت رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین مالکیت نهادی تاثیری بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک خاص و کل شرکت ندارد.

واژگان کلیدی: تفاوت دفتری مالیات، ریسک شرکت، سهامداران نهادی.

مقدمه

هزینه مالیات مالیات واقعی جمع‌آوری شده را نشان می‌دهد. به دنبال تلاش‌های فزاینده دولت‌ها برای کاهش «شکاف مالیاتی» تفاوت های مالیاتی دفتری می‌تواند برای سهامداران نگرانی‌هایی در رابطه با ریسک ایجاد کند (کوبا و جربویی، ۲۰۱۷؛ ژیان و همکاران، ۲۰۱۵). با این حال، شواهد تجربی کمی در مورد رابطه بین تفاوت های مالیاتی دفتری و ریسک مبتنی بر بازار که شامل ریسک کل، ریسک سیستماتیک و ریسک خاص است وجود دارد. علاوه بر این، از آنجایی که سهامداران تفاوت های مالیاتی دفتری را قیمت گذاری می‌کنند (عبدالوهاب و هلند، ۲۰۱۵؛ فینلی و ریبال، ۲۰۱۹)، فعالیت سهامداران ممکن است به نوبه خود رابطه تفاوت های مالیاتی دفتری و ریسک مشاهده شده را تعدیل کند (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲).

بنابراین، در این تحقیق رابطه بین تفاوت های مالیاتی دفتری و ریسک بررسی می‌شود، در حالی که به طور همزمان نقش تعدیل‌کننده فعالیت سهامداران از طریق سهامداران نهادی در رابطه تفاوت های مالیاتی دفتری و ریسک بررسی می‌شود.

ادبیات گذشته از تفاوت های مالیاتی دفتری به عنوان نماینده ای برای توضیح برنامه ریزی مالیاتی، مدیریت سود و تعاملات بین مقررات حسابداری و مالیات استفاده می‌کند (عبدالوهاب و همکاران، ۲۰۱۸؛ گراهام و همکاران، ۲۰۱۲؛ هانلون، ۲۰۰۵). از منظر برنامه ریزی مالیاتی، تفاوت های مالیاتی دفتری می‌تواند به دلیل پیامدهای منفی بالقوه آن بر عدم قطعیت پرداخت های مالیاتی آتی، ریسک ذاتی سرمایه گذاری ها و پیچیدگی های افشا، در ریسک نقش داشته

باشد. تفاوت های مالیاتی دفتری با ریسک مدیریت سود مرتبط است، زیرا تفاوت بین درآمد مالیاتی و دفتری می تواند مدیریت سود را که از طریق دستکاری مقررات گزارشگری مالی، مانند اقلام تعهدی و شناسایی سود انجام می شود، نشان دهد. بنابراین، با توجه به بزرگی تفاوت های مالیاتی دفتری، کیفیت درآمد گزارش شده را می توان زیر سوال برد. علاوه، با بازتاب رابطه بین مقررات حسابداری و گزارشگری مالیاتی، تفاوت های مالیاتی دفتری مطابقت قوانین حسابداری و مالیاتی را اندازه گیری می کند (عبدالوهاب و هلند، ۲۰۱۵)، تفاوت های مالیاتی دفتری، در زمینه تنظیم گزارش دهی، می تواند از طریق نشانه هایی در مورد سرمایه گذاری ها و سرمایه گذاری های مالیاتی در کشورهای درگیر در رقابت مالیاتی، به ریسک کمک کند. بر اساس چارچوب برنامه ریزی مالیاتی، تفاوت های مالیاتی دفتری به طور ایده آل توسط مقامات مالیاتی به حداقل می رسد زیرا در سطح کل، «شکاف مالیاتی» یک کشور را به تصویر می کشد. این نکاتی در مورد توانایی یک کشور برای جمع آوری مالیات، حداقل برای برآورده کردن مقدار مالیاتی که از لحاظ نظری باید پرداخت شود، ارائه می دهد. هدف مشابهی نیز در مورد تفاوت های مالیاتی دفتری از دیدگاه مدیریت سود مشخص شده است زیرا هر چه تفاوت های مالیاتی دفتری بزرگتر باشد، کیفیت سود گزارش شده پایین تر است (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲).

اثرات تفاوت های مالیاتی دفتری بر ریسک سیگنال هایی را در مورد ترجیح مدیریت نسبت به فعالیت های مرتبط با ریسک که به هزینه سهامداران انجام می شود، ارائه می دهد. فقدان شفافیت که منجر به عدم تقارن اطلاعاتی می شود، در مرکز بحث مرتبط با ریسک بین محققان، متخصصان و سهامداران قرار دارد. تئوری نمایندگی مدت هاست که یک موضع مقدماتی را ایجاد کرده است که تصور می شود مدیران بدون توجه به منابع و افشای اطلاعات مربوط به ریسک، فعالیت های رانت جویانه را دنبال می کنند (جنسن و مکلینگ، ۱۹۷۶). از این رو، مکانیسم های حکمرانی برای تعدیل اثرات زیانبار چنین اعمالی بکار گرفته می شوند. با این حال، کمبود کلی شواهد در مورد اثرات مالکیت نهادی بر رابطه ریسک و تفاوت های مالیاتی دفتری شرکت وجود دارد. از آنجایی که سهامداران نهادی به دلیل فعال بودن و مشارکت شناخته می شوند (دیمسون و همکاران، ۲۰۱۵؛ لیم، ۲۰۱۱)، ادبیات حاکمیت شرکتی تمایل دارد از مالکیت نهادی به عنوان نماینده مکانیزم حاکمیت شرکتی استفاده کند (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲). با توجه به مطالب ارائه شده در این تحقیق به بررسی رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت با تاکید بر نقش تعدیلی سهامداران نهادی پرداخته شده است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق مالیات

مالیات مهمترین شکل درآمدهای مالی دولت و یکی از مهمترین آنها است. اجتناب مالیاتی یک شرکت شامل برنامه ریزی مالیاتی قانونی و فرار مالیاتی است. برنامه ریزی مالیاتی به معنای کاهش بار مالیاتی شرکت از طریق سرمایه گذاری و ساختاردهی فعالیت های تجاری در محدوده قوانین مالیاتی است. فرار مالیاتی فراتر از اجتناب است تا جایی که یک شرکت تعهدات مالیاتی خود را از طریق نقض قوانین مالیاتی و مقررات مربوط ایفا نمی نماید (وانگ و همکاران، ۲۰۱۹). هانلون و هیتزمن^۲ (۲۰۱۰) اجتناب از مالیات را به عنوان مجموعه ای از تمام استراتژی های برنامه ریزی مالیاتی تعریف می کند. یک طرف مسئله اجتناب از مالیات مشروع است در حالی که طرف دیگر عدم رعایت قانون، فرار مالیاتی و ... است. زیرا مطالعات تجربی اغلب نمی توانند به وضوح بین برنامه ریزی مالیاتی و فرار مالیاتی تمایز قائل شوند، دیرینگ و

¹ Wang and et al

² Hanlon, M. and Heitzman

همکاران^۱ (۲۰۰۸) به کلیه معاملاتی که تعهدات مالیاتی شرکت‌ها را کاهش می‌دهند به عنوان اجتناب مالیاتی اشاره می‌کند. تحقیقات پیشین مربوط به اجتناب مالیاتی بر عواملی در سطح شرکت که ممکن است منجر به اجتناب مالیاتی شود متمرکز بوده است (شکلفورد و شولین^۲، ۲۰۰۱). مطالعات جدیدتر نیز اجتناب از مالیات را از جمله پیامدهای اقتصادی در نظر گرفته‌اند. این پیامدهای اقتصادی می‌تواند در بین مدیران، شرکت و سهامداران به دلیل مشکل نمایندگی متفاوت باشد، که تمرکز بسیاری از کارهای اخیر در مورد اجتناب مالیاتی است (وانگ و همکاران، ۲۰۱۹).

تفاوت دفتری مالیات

تفاوت دفتری مالیات بر اساس تفاوت بین درآمد براساس صورت‌های مالی و درآمد مشمول مالیات است. ویلسون^۳ (۲۰۰۹) دریافت که تفاوت دفتری مالیات برای شرکت‌هایی که متهم به مشارکت در پناهگاه‌های مالیاتی هستند بزرگتر از نمونه مشابه است. تحقیقات نشان می‌دهد که تفاوت دفتری مالیات ممکن است رفتار اجتناب از مالیات شرکتی را به تصویر بکشد. برای محاسبه تفاوت دفتری مالیات درآمد مشمول مالیات از درآمدهای حسابداری کسر می‌شود با این حال، تفاوت دفتری مالیات می‌تواند تحت تأثیر مدیریت سود، قوانین مالیاتی، تفاوت در استانداردهای حسابداری و سایر عوامل قرار گیرد (گراهام و همکاران^۴، ۲۰۱۲).

دسای و دارماپالا (۲۰۰۶) استدلال کردند که تفاوت دفتری مالیات نه تنها ممکن است رفتار اجتناب از مالیات را نشان دهد، بلکه همچنین ممکن است شامل مدیریت سود باشد. آن‌ها چندین مؤلفه مدیریت سود را با رگرسیون تفاوت دفتری مالیات کل بر اقلام تعهدی کل ارائه نمودند. در مدل تفاوت دفتری مالیات، انحراف سال شرکت از میانگین باقیمانده، رفتار اجتناب از مالیات شرکت را اندازه‌گیری می‌کند که نمی‌تواند توسط مدیریت سود توضیح داده شود. با این حال، فرانک و همکاران^۵ (۲۰۰۹) استدلال می‌کنند که اندازه‌گیری دسای و دارماپالا (۲۰۰۶) برای اقلام غیر اختیاری، مانند دارایی، تجهیزات و دارایی‌های نامشهود ارائه شده است. فرانک و همکاران (۲۰۰۹) بخش اختیاری تفاوت‌های دائمی را تخمین زدند که به عنوان تفاوت بین کل تفاوت مالیات دفتری و تفاوت‌های موقت مالیات دفتری محاسبه می‌شود (وانگ و همکاران، ۲۰۱۹).

مفهوم افشای ریسک

افشای ریسک تجاری به عنوان یک آزمایش طبیعی برای بررسی اثرات علی ریسک شرکت می‌باشد. افشای ریسک تجاری یک رژیم افشای جدید و مستقل است. معرفی اجباری افشای ریسک تجاری تأثیر منفی بر ریسک کل دارد. بین میزان افشای ریسک تجاری و ریسک کلی رابطه مثبت بین شرکت‌ها و سال‌ها پس از شروع وجود دارد، که نشان می‌دهد افشای اجباری ریسک تجاری بر افزایش ارزیابی سرمایه‌گذاران از ریسک شرکت تأثیر دارد. اگرچه این دو اثر یکدیگر را خنثی می‌کنند، اما اثرات افزایش افشای ریسک‌های تجاری بر کاهش هزینه سرمایه از اثرات افزایش ارزیابی سرمایه‌گذاران از ریسک شرکت بیشتر است (کیم و همکاران^۶، ۲۰۱۸).

اصلاحات افشای مالی باید به اطلاعات مربوط به موضوعات پایداری و سایر منابع ریسک غیرمالی توجه کند. در این زمینه افشای داوطلبانه شرکتی، سفارش خصوصی سازی اطلاعات مالی، مشارکت سهامداران، تعیین کنندگان

¹ Dyreng

² Shackelford and Shevlin

³ Wilson

⁴ Graham and et al

⁵ Frank and et al

⁶ Kim

استانداردهای خصوصی از مهمترین مولفه های مرتبط با ریسک مالی در شرکت ها می باشد. این گزاره ها معمولاً برای افشا ریسک در نظر گرفته می شوند. مدل فعلی افشای ریسک غیرمالی، که عمدتاً براساس سفارش گذاری خصوصی است، ناکارآمد است. محافظت از سرمایه گذاران، تسهیل تشکیل سرمایه، و ترویج بازارهای منصفانه، منظم و کارآمد گزینه های اصلی برای افشا ریسک مالی در شرکت ها به حساب می آیند. این نتیجه گیری مبتنی بر شواهدی است که نشان می دهد وضعیت فعلی افشای پایداری برای تجزیه و تحلیل سرمایه گذاری نا کافی است و این کمبودها عمدتاً مشکلات قابل مقایسه و کیفیت هستند که نمی توانند به راحتی با سفارش خصوصی برطرف شوند. هزینه های عدم اقدام آژانس برای سرمایه گذاران و شرکت های عمومی از گزینه های مرتبط با افشا ریسک در شرکت های تجاری می باشد (هارپر^۱، ۲۰۱).

برای ارزیابی ریسک های شرکت ها رویکردهای نوآورانه ای وجود دارد. این رویکردها از تکنیک های پردازش زبان طبیعی برای استخراج ریسک های شناسایی شده شرکت ها استفاده می کند. ریسک های مالی، استراتژیک، عملیاتی و خطر بر اساس چارچوب مدیریت ریسک سازمانی از گزینه های اصلی مطرح در خصوص افشا ریسک می باشد. هزینه های حسابرسی عامل مهمی در تعیین افشا ریسک می باشد. حق الزحمه حسابرسی به طور معناداری و مثبت باریسک های مالی، استراتژیک و عملیاتی خاص شرکت مرتبط است. این حق الزحمه حسابرسی است که تعیین می کند شرکت ها تا چه سطحی از اطلاعات خود را برای افشا آماده کنند. افشای ریسک متنی شرکت تحت تاثیر الزامات نظارتی گزارش دهی قرار دارد که این رویکرد در گزارش های سالانه شرکت مورد تایید قرار می گیرد (یانگ و همکاران^۲، ۲۰۱۸).

افشای ریسک مالی و ویژگی های مالی شرکت دو موضوع متصل به یکدیگر می باشد. افشا از طریق تحلیل محتوای گزارش های سالانه معمولاً شکل رایجی از افشا می باشد. شرکتها در افشای ریسک مالی به دنبال ادغام های مالی در فرایند گزارشگری مالی هستند. اندازه شرکت، عملکرد مالی و نوع حسابرس به طور مثبت و معناداری با سطح افشای ریسک مالی مرتبط است. افشای ریسک اطلاعاتی است که ریسکهای عمده شرکتها و تاثیر اقتصادی مورد انتظار آنها را بر عملکرد فعلی و آتی آنها توصیف می کند. این موضوع باعث اصلاحات نظارتی از سوی سازمانهای دولتی مختلف و تنظیم کنندگان استانداردهای حسابداری شده است. افشای ریسک شرکت به بخشی جدایی ناپذیر از افشای تجاری تبدیل شده است. این کار شفافیت بیشتری را فراهم می کند و اعتماد سرمایه گذاران را افزایش می دهد. ارزیابی، مدیریت و افشای ریسک های مالی از گزینه های مرتبط با تقویت شرکت از دیدگاه گزارشگری مالی است. اتخاذ مدیریت ریسک سازمانی در ارزیابی و افشای ریسک، رفتار ریسک پذیری مدیریت را کاهش میدهد. شرکت هایی که دارای چالش های مالی و نوسان قیمت سهام هستند، به احتمال زیاد گزینه های افشا ریسک را اتخاذ کرده و ریسک مالی خود را افشا می کنند. شواهد تجربی در مورد افشای ریسک مالی در زمینه کشورهای در حال توسعه نادر است. فرهنگ گزارش دهی سنتی نمی تواند اطلاعات کافی برای سرمایه گذاران در تصمیم گیری صحیح سرمایه گذاری ارائه کند. این کار نیاز به افشا ریسک را بیشتر می کند. اطلاعات مربوط به ابزارهای مالی شناسایی شده و شناسایی نشده، اهمیت، عملکرد، رویه های حسابداری می تواند به بهبود در گزارشگری مالی و افشا ریسک بیشتر منجر شود. ارزش منصفانه خالص و اطلاعات ریسک، و همچنین سیاست های شرکت برای کنترل ریسک از گزینه های مطرح برای افشا ریسک به شمار می رود (دی و همکاران^۳، ۲۰۱۸).

افشا نادرست ریسک بالاتر به نوسانات بیشتر کمک می کند. نوسانات کمتر زمانی می شود که شرکت درآمد خالص مثبتی داشته باشد. این کار افشا ریسک را تقویت می کند. نوسانات بازده سهام تحت تاثیر بحران مالی قرار نمی گیرد و

¹ Harper
² Yang
³ Dey

نگرانی‌هایی را در مورد اثربخشی افشای ریسک برای اطمینان بخشی به بازار ایجاد می‌کند. ارزش تعبیه شده تأثیر مثبت بر افشا ریسک دارد. ارزش شرکت بالاتر احتمال ارایه افشار ریسک در گزارشگری مالی را تقویت می‌کند. این کار به معنی شفاف سازی بیشتر برای شرکت های موفق می باشد. این یافته‌ها می‌تواند در کنار تصمیم‌های تنظیم‌کننده در مورد نظم بازار، انتخاب‌های شرکت را در زمینه ارتباطات و شفافیت هدایت می‌کند. آنها همچنین پیشنهاد می‌کنند که افشای ریسک میتواند برای تقویت انضباط بازار استفاده شود. این موضوع باید به سایر متغیرهایی که به طور سنتی در مدل‌های نوسان بازده سهام و برآورد ارزش شرکت استفاده میشود، اضافه شود (مالافرونه و همکاران^۱، ۲۰۱۸).

اندازه‌گیری میزان افشای ریسک عملیاتی به جریان نقد عملیاتی بستگی دارد. اندازه‌گیری میزان افشای ریسک عملیاتی معمولاً براساس گزارشات مالی صورت می‌گیرد. درجه پایین افشای ریسک عملیاتی برای شرکت‌ها مسجل می‌باشد. سطوح افشای ریسک عملیاتی و جریان نقدی برای تمامی شرکت‌ها با احتیاط بررسی می‌شود. تأثیر بالقوه افشای ریسک عملیاتی را بر جریان نقدی عملیات نیاز به بررسی دقیق‌تر براساس بازه‌های بلندمدت زمانی است (نوبانه و علیلی^۲، ۲۰۱۸).

ریسک بازار در سالهای اخیر اهمیت فزاینده‌ای در شرکت‌های مالی پیدا کرده است. افشای ریسک اهمیت استراتژیک برای کارایی بازارهای مالی و ثبات مالی کلی دارد. این نقش اساسی در تقویت نظم بازار و ایجاد اعتماد در روابط با سهامداران ایفا می‌کند. شرکت‌ها در گزارش‌دهی ریسک بازار خود متفاوت هستند، حتی اگر مشمول الزامات نظارتی و استانداردهای حسابداری مشابه باشند. فضا برای بهبود جنبه‌های مختلف افشای ریسک وجود دارد و بینش‌های مفیدی برای تحقیقات بیشتر ارائه می‌دهد. افشای ریسک بازار در شرکت‌ها معمولاً به ماهیت خاصیت ریسک تعریف شده بستگی دارد. یک مدل امتیازدهی ترکیبی را بر اساس شبکه‌های تحلیلی پارامترهای افشای ریسک را نشان می‌دهد (اسکانالا^۳، ۲۰۱۸).

تجزیه و تحلیل سطح افشای ریسک از گزینه‌های مطرح برای شفافیت گزارشگری مالی می‌باشد. کیفیت گزارشگری مالی می‌تواند بر افشا ریسک اثرگذار باشد. تفاوت بسیار بالا در افشای ریسک بین کشورها وجود دارد. گزارش در مورد برخی از انواع افشای ریسک به ویژه ریسک تجاری جابجا شده و ریسک نرخ بازده بسیار پایین است. مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی و هیئت شرعی فعال بر روی افشا ریسک اثرگذار می‌باشد. شرکت‌ها با مجموعه قوی‌تری از داده‌های شفاف به نظرمی‌رسد اطلاعات ریسک بیشتری را افشا می‌کنند. عوامل دیگری که بر رویه‌های افشای ریسک شرکت‌ها تأثیر می‌گذارند قابل ذکر است. اندازه بانک، اهرم مالی، فهرست‌های فرامرزی و سطح رگرسیون سیاسی و مدنی شرکت می‌تواند افشا ریسک را تعیین نماید. شرکت‌ها باید در استراتژی‌های ارتباطی خود تجدید نظر کنند و اطلاعات ریسک بیشتری را در رابطه با ریسک نرخ بازده و نمایش ریسک تجاری ارائه دهند. مقررات افشای ریسک باید برای همه شرکت‌ها اجباری شود، این کار به گسترش شفافیت داده‌های مالی کمک می‌کند (سریری^۴، ۲۰۱۸).

تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت

مطالعات قبلی از تفاوت دفتری مالیات در بررسی برنامه ریزی مالیاتی و کیفیت سود استفاده می‌کنند (عبدالوهاب و همکاران، ۲۰۱۸؛ بلیلاک و همکاران، ۲۰۱۲؛ گراهام و همکاران، ۲۰۱۲). تفاوت دفتری مالیات مثبت می‌تواند نشانه‌ای از ورود پول نقد زیاد ناشی از پرداخت مالیات کمتر باشد. بنابراین، مزاد وجه نقد را می‌توان به سمت فعالیت‌های سرمایه

¹ Malafrente

² Nobanee & Ellili

³ Scannella

⁴ Srairi

گذاری شرکت ها هدایت کرد و در نتیجه بازده پس از مالیات شرکت ها را افزایش داد. انتظار می رود برنامه ریزی مالیاتی موثر بازده سهامداران را افزایش دهد و در نتیجه نوسان قیمت را کاهش دهد. اگرچه این موقعیت مالیاتی مطلوب به دلیل ماهیت موقت آن ناشی از اثرات معکوس مالیات معوق می تواند به چالش کشیده شود، تفاوت دفتری مالیات موقت می تواند به اثرات دائمی تفاوت دفتری مالیات کمک کند (عبدالوهاب و هلند، ۲۰۱۵). بنابراین، از منظر منابع شرکت ها، تفاوت دفتری مالیات می تواند به صورت آینده نگر ریسک کل شرکت را کاهش دهد. با این حال، گونتر و همکاران. (۲۰۱۷) رابطه بین معیارهای مختلف نرخ موثر و ریسک کل شرکت را مطالعه می کند، اثرات افزایشی غیرقطعی نرخ موثر بر ریسک کل شرکت پیدا می کند. رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک کل شرکت نیز می تواند در جهت مثبتی باشد که از طریق آن تفاوت دفتری مالیات بزرگتر با ریسک های بزرگتر از جمله ریسک های کلی، خاص و سیستماتیک مرتبط است. زیرا هزینه غیر مالیاتی مؤلفه ای است که می تواند مزایای درک شده برنامه ریزی مالیاتی را در ارزیابی اثربخشی فعالیت ها جبران کند (اسکولز و ولفسون، ۱۹۹۲). در توضیح برنامه ریزی مالیاتی، تفاوت دفتری مالیات، تهاجم شرکت ها در گزارش دهی را برجسته می کند و از این رو، نکاتی در مورد عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و نمایندگان شرکت های دولتی ارائه می کند (عبدالوهاب و همکاران، ۲۰۱۸). تفاوت دفتری مالیات بزرگتر همچنین می تواند ریسک کل شرکت را از طریق ریسک شهرت به دنبال احتمال به چالش کشیدن شرکت توسط مقامات مالیاتی و اتکای شدید به سرمایه گذاری های مشمول مالیات افزایش دهد. به طور مشابه، در زمینه کیفیت سود، تفاوت دفتری مالیات می تواند ریسک کل شرکت را افزایش دهد، زیرا تفاوت دفتری مالیات بزرگ با تداوم سود محدود همراه است. در نتیجه بر عدم اطمینان بیشتر در مورد بازده سهامداران دلالت دارد (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲).

مطابق با نظریه «سرنپناه مالیاتی»، شرکت ها در واقعیت ترجیح می دهند که از مزایای آن بهره ببرند. این می تواند به دلیل هزینه های غیر مالیاتی ناشی از فعالیت ها، از جمله ریسک در سطوح خاص بازار و شرکت باشد. شواهد تجربی از ادبیات مالیاتی تا به امروز نشان می دهد که تفاوت سطح بار مالیاتی شرکت های آمریکایی به طور مثبت با ریسک کل شرکت مرتبط است، که نوسانات نرخ موثر مالیات را به عنوان یک عامل تعیین کننده بالقوه برای ریسک کل بالاتر شرکت نشان می دهد. با این حال، اندازه گیری ریسک فقط در سطح عمومی مطرح می شود، زیرا این فرض وجود دارد که ریسک مالیاتی می تواند هم سیستماتیک و هم خاص باشد.

از آنجایی که موقعیت مالیاتی یکی از موضوعات استراتژیک یک شرکت است، همچنین یکی از موضوعات اصلی است که اغلب توسط مدیریت ارشد مورد توجه قرار می گیرد (دیرنگ و همکاران، ۲۰۱۰). بنابراین، کنترل حاکمیت در ارزیابی ارزیابی ریسک تفاوت دفتری مالیات بسیار مهم است. در حالی که طبق نظریه نمایندگی مدیران در پی منافع شخصی خود هستند، وجود فعالیت سهامداران می تواند به عنوان مکانیزمی برای حفاظت از اصول عمل کند (ماینگ و همکاران، ۲۰۱۸). رفتار فرصت طلبانه مدیران برای مدیریت سود در برآورده کردن یا شکست دادن پیش بینی تحلیل گران می تواند تفاوت دفتری مالیات را تغییر دهد (ژانگ و همکاران، ۲۰۱۸). فعالیت های مدیریت سود توسط مدیران در روند صعودی یا نزولی برای برآورده کردن انتظارات عملکرد انجام می شود (طاهر و همکاران، ۲۰۱۹)، همچنین می تواند منجر به شکاف بین درآمد حسابداری و مالیات شود. بنابراین، از آنجایی که سهامداران نهادی توانایی کنترل فعالیت های رانت جویانه مدیران را از طریق صرفه جویی در مقیاس شبکه و تخصص خود دارند ارزیابی ریسک تفاوت دفتری مالیات ممکن است زمانی که فعالیت سهامداران کنترل می شود، متفاوت باشد (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲).

پیشینه تحقیق

محمدی نسب و بولو (۱۴۰۱)، به بررسی ارتباط بین دو استراتژی افزایش ریسک و هموارسازی سود در رابطه با سطوح ریسک شرکت پرداختند. نتایج نشان داد رابطه مثبت و معنادار بین افزایش ریسک و ریسک شرکت و بین سطح هموارسازی سود و ریسک شرکت وجود دارد. با افزایش ریسک شرکت به طرز معناداری میزان افزایش ریسک و سیاست هموارسازی سود در شرکت‌های مورد بررسی افزایش می‌یابد.

خوش خلق و طالب نیا (۱۴۰۰)، به بررسی تبیین اثر مفاهیم گزارشگری مالی بر سطح افزایش ریسک در گزارشگری مالی سالانه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند و نتیجه گرفتند که در میان مفاهیم گزارشگری مالی، شاخص کیفیت گزارشگری مالی، راهبری شرکتی و کیفیت حسابرسی با توجه به افزایش سطح نظارت، شفافیت و افشای مناسب اثر مثبت معناداری بر افزایش ریسک در گزارشگری مالی سالانه دارند.

برزگر و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان، بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی، تاثیر استقلال، اندازه، تخصص مالی کمیته حسابرسی بر اجتناب مالیاتی مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که استقلال، اندازه و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی تاثیر منفی و معناداری بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها دارند.

وهاب و همکاران (۲۰۲۲)، رابطه بین تفاوت‌های مالیات دفتری (BTD) و ریسک را بررسی نمودند. علاوه بر این، نقش تعدیل‌کننده فعالیت سهامداران را از طریق سهامداران نهادی در این روابط مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان داد اول، یک رابطه مثبت بین تفاوت‌های مالیات دفتری و ریسک کل شرکت، و بین تفاوت‌های مالیات دفتری و ریسک خاص وجود داد. همچنین وزن تأثیر تفاوت‌های مالیات دفتری بر ریسک به طور قابل توجهی بین ریسک‌های سیستماتیک و خاص متفاوت است. دوم، نقش تعدیل‌کننده قابل توجهی از فعالیت سهامداران از طریق سهامداران نهادی در روابط تفاوت‌های مالیات دفتری با ریسک کل شرکت و ریسک خاص وجود دارد.

هوانگ و همکاران (۲۰۲۱)، رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت را بررسی نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که نرخ‌های مالیات مؤثر نقدی (ETR) با نوسانات بازده بیشتر در آینده مرتبط است، که از دیدگاه سنتی مبادله ریسک و بازده مالیاتی حمایت می‌کند. نتایج حاکی از آن است که شرکت‌های دولتی چین (SOE) با وجه نقد و نرخ مؤثر مالیاتی کمتر تمایل به ریسک آتی کمتری دارند. اما هیچ مدرکی دال بر رابطه علی بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت پیدا یافت نشد. به طور کلی، نتایج نشان می‌دهد که رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک در کشورها، دوره‌های نمونه و اقدامات تهاجم مالیاتی متفاوت است.

هاتچنز و همکاران (۲۰۱۹)، رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت را با استفاده از مدل‌های مخلوط کلاس پنهان، که نمونه‌های فرعی از شرکت‌ها را با روابط متفاوت بین متغیرهای مورد علاقه شناسایی می‌کند، بررسی نمودند. شواهد نشان داد که ۱۹ درصد از نمونه ارتباط مثبتی بین اجتناب مالیاتی و ریسک شرکت نشان می‌دهند، ۴۳ درصد ارتباط منفی را نشان می‌دهند و ۳۸ درصد رابطه آماری معنی‌داری را نشان نمی‌دهند. تحلیل‌های نشان می‌دهد که تفاوت‌های چشمگیر در ویژگی‌های شرکت در بین طبقات پنهان، از جمله تفاوت در استفاده از سپرده‌های مالیاتی رایج مانند خالص زیان عملیاتی، هزینه بهره و مخارج سرمایه. تغییر در برنامه ریزی مالیاتی که در نرخ‌های مالیاتی مؤثر، تسویه حساب با مقامات مالیاتی و درآمد خارجی منعکس می‌شود. اندازه و سودآوری شرکت؛ نوسانات عملیاتی و محیط‌های اطلاعاتی؛ و مشوق‌های جبرانی مدیریتی و مالکیت سهام. یافته‌های ما درک ما را از شرایطی افزایش می‌دهد که در آن اجتناب مالیاتی به طور مثبت، منفی یا به طور قابل توجهی با ریسک شرکت مرتبط است.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر طبقه بندی بر مبنای هدف، از نوع تحقیقات کاربردی است. هدف تحقیق کاربردی، توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. هم چنین تحقیق حاضر، از نظر روش و ماهیت از نوع تحقیق همبستگی است. در این تحقیق هدف، تعیین میزان رابطه متغیر هاست. برای این منظور بر حسب مقیاس های اندازه گیری متغیر ها، شاخص های مناسبی اختیار می شود.

اطلاعات مورد نیاز شرکتهای منتخب با مراجعه به صورتهای مالی و یادداشتهای توضیحی همراه صورتهای مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موجود در سامانه کدال و نرم افزار رهاورد نوین گردآوری شده اند. در نهایت، نتایج حاصل از اندازه گیری متغیرها، بمنظور محاسبات آماری وارد نرم افزار Eviews8 می شود. در این تحقیق، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه ها، از الگوی رگرسیون حداقل مربعات معمولی بصورت داده ترکیبی استفاده می شود..

جامعه آماری این تحقیق شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ است که به ویژگی زیر داشته باشند.

- ۱) شرکتها دارای دوره مالی پایان اسفند ماه هر سال باشد.
 - ۲) در سالهای مورد بررسی تغییر دوره نداشته باشد.
 - ۳) اطلاعات مورد نیاز برای تحقیق پژوهش در دسترس باشد.
 - ۴) بانکها، شرکتهای واسطه گری مالی و سرمایه گذاری، لیزینگ و شرکت بیمه حذف میگردند.
- پس از اعمال محدودیتهای ذکر شده نمونه نهایی تحقیق شامل ۱۰۲ شرکت و ۵۱۰ مشاهده (۵×۱۰۲) می باشد.

فرضیه های تحقیق

- ۱) بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲) مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت تاثیر معنی داری دارد.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته

ریسک شرکت^۱ (FRISK)

در این تحقیق از ریسک کل و ریسک سیستماتیک برای اندازه گیری ریسک شرکت استفاده میشود.

ریسک کل شرکت

با پیروی از راس و همکاران (۲۰۱۷) و شارپ (۱۹۶۴)، و مطابق با ادبیات موجود (بنلملیح و همکاران، ۲۰۱۸؛ چاکرابورتی و همکاران، ۲۰۱۹) ریسک کل شرکت به عنوان انحراف استاندارد سالانه بازده روزانه سهام تعریف می شود (وهاب و همکاران، ۲۰۲۲).

ریسک سیستماتیک

¹ Firm risk

ریسک سیستماتیک ریسکی است که در اثر عواملی همچون شاخص های اقتصادی کلان به وجود می آید که بازده کل بازار را تحت تاثیر قرار می دهد. ریسک سیستماتیک به آن بخش از نوسان های یک دارایی اطلاق می شود که ناشی از تأثیر همزمان عوامل مختلف قیمت بازار اوراق بهادار است (پیری و همکاران، ۱۳۹۲).
از مدل قیمت گذاری دارایی های سرمایه ای (CAPM) برای تخمین ریسک سیستماتیک با استفاده از معادله زیر استفاده می شود:

$$R_e = R_{f_t} + \beta(R_{m_t} - R_{f_t}) + \varepsilon_t$$

که (Rt) بازده سهام شرکت، (Rf) نرخ بازده با بدون ریسک (Rm) بازده بازار محاسبه می شود، B ریسک سیستماتیک است که از رابطه زیر محاسبه می گردد:

$$MR = \frac{\text{cov}(R_i, R_m)}{\delta^2 R_m}$$

متغیر مستقل تحقیق

تفاوت دفتری مالیات (BTD)

تفاوت مالیات دفتری شرکت i در سال t از رابطه زیر بدست می آید:

سودخالص / (۱-نرخ مالیات) * درآمد مشمول مالیات = تفاوت های مالیات دفتری

نرخ مالیات / مالیات بر درآمد = درآمد مشمول مالیات

نرخ مالیات مطابق با قوانین مالیاتی کشور برای شرکتهای بورسی ۲۲,۵ درصد میباشد (خواجوی و همکاران، ۱۴۰۰).

متغیر تعدیلگر

مالکیت نهادی (INS)

درصد سهام تملک شده توسط سهامداران نهادی. سرمایه گذاران نهادی سرمایه گذاران بزرگ، نظیر بانکها، بیمه ها، شرکت های سرمایه گذاری، شرکتهای بیمه و ... می باشند. این متغیر از تقسیم تعداد سهام در دست سهامداران نهادی بر کل سهام شرکت محاسبه می شود (بزرگ اصل و همکاران، ۱۳۹۸).

متغیرهای کنترلی

نرخ بازده داراییها ROA: تقسیم سود قبل از بهره و مالیات بر کل دارایی ها در پایان دوره مالی.

نسبت ارزش بازار به دفتری MTB: برابر است با نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری کل بدهی و ارزش بازار سهام.

نسب جاری LQY: برابر است با نسبت دارایی های جاری بر کل بدهی های جاری.

اهرم مالی LEV: برابر است با نسبت کل بدهی بر کل دارایی ها در پایان دوره مالی.

سود سهام پرداختی DIV: برابر است با نسبت سود سهام پرداختی به کل داراییها در پایان دوره.

سهامداران عمده FOWN: در صد سهام در دست سهامداران عمده بالاتر از ۰/۰۵

فروش شرکت FS: برابر است با فروش شرکت بر کل دارایی ها در پایان دوره مالی.

موسسه حسابرسی AUDI: اگر شرکت توسط سازمان حسابرسی مورد حسابرسی قرار گیرد برابر با یک و در غیر این صورت برابر با صفر.

صنعت IND: متغیر مجازی صنعت.

مدل آزمون فرضیه ها

فرضیه‌های پژوهش با استفاده از مدل رگرسیونی برگرفته از پژوهش مارتینز فریرو و همکاران (۲۰۲۱) به شرح زیر مورد آزمون قرار می‌گیرد:

$$FRISK_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 BTD_{it} + \alpha_2 ROA_{it} + \alpha_3 MTB_{it} + \alpha_4 LQY_{it} + \alpha_5 LEV_{it} + \alpha_6 DIV_{it} + \alpha_7 FOWN_{it} + \alpha_8 FS_{it} + \alpha_9 AUD_{it} + \alpha_{9-p} \sum_{p=1}^{11} IND_{it} + \epsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه دوم تحقیق بر گرفته از تحقیق وهاب و همکاران (۲۰۲۲) به شرح زیر میباشد:

$$FRISK_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 BTD_{it} + \alpha_2 INST_{it} + \alpha_3 BTD \cdot INST_{it} + \alpha_4 ROA_{it} + \alpha_5 MTB_{it} + \alpha_6 LQY_{it} + \alpha_7 LEV_{it} + \alpha_8 DIV_{it} + \alpha_9 FOWN_{it} + \alpha_{10} FS_{it} + \alpha_{11} AUD_{it} + \alpha_{11-p} \sum_{p=1}^{11} IND_{it} + \epsilon_{it}$$

یافته های تحقیق

آمار توصیفی

قبل از آزمون فرضیه‌ها در هر تحقیقی لازم است آماره‌های توصیفی متغیرهای بکاررفته، محاسبه و تفسیر شوند. آماره‌های توصیفی اعدادی هستند که به منظور بیان کمی توزیع اندازه‌ها در کل نمونه قابل مشاهده بکار می‌روند. نتایج در جدول ۱ درج شده است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرها

متغیر	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
RISK1	۰/۹۲۲	۰/۸۹	۳۴/۹	-۲/۴۸	۱/۵۹	۱۸/۹۸	۲۳/۹۴
RISK2	-۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۲	۰/۱۰۷	-۰/۹۸	۰/۰۶	-۱۴/۹۶	۲۳/۵۸
BTD	۰/۳۹	۰/۴۰۶	۷/۴	-۳/۸۴	۰/۴۹	۴/۹۸	۹/۷۸
INS	۰/۱۷	۰/۰۴	۰/۹۱	۰	۰/۲۶	۱/۴۲	۳/۵۹
BTD*INS	۰/۰۶۴	۰	۱/۵۲	-۰/۰۲	۰/۱۳۹	۴/۴۱	۳/۳۴۹
ROA	۰/۹۱	۰/۰۵۲	۳/۸۶	-۱/۷	۳/۸۸	۵/۷	۴/۷۶
MTB	۷/۱۴	۵/۳۸	۲۹/۲۷	-۸/۶	۶/۹	۱/۰۵	۳/۷۲
LQY	۱/۴۹	۱/۴۲	۹/۴۶	۰	۱/۲۱	۱/۶۴	۸/۹۲
LEV	۰/۶۶	۰/۵۹	۳/۹۷	۰/۰۳۱	۰/۴۸	۳/۰۹	۱۵/۵۱
DIV	۰/۰۹	۰/۰۰۰۲	۲۳/۰۰۴	۰	۱/۲۰	۱۶/۷۴	۲۹/۳۹
FOWN	۰/۴۷	۰/۶۹	۰/۹۹	۰/۰۵	۰/۳۹	۰/۱۳	۱/۲۵
FS	۰/۸۴	۰/۱۶۹	۵/۷۷	۰/۰۱۱	۰/۶	۲/۴۷	۱۵/۴۸
AUDL	۰/۱۸۸	۰	۱	۰	۰/۳۹	۱/۵۹	۳/۵۴
IND	۳/۶۹	۳/۷	۷/۳	۱	۲/۱	۰/۰۰۰۲	۱/۷۹

پارامترهای پراکندگی، به طور کلی معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از جمله مهمترین پارامترهای پراکندگی انحراف معیار است. مقدار این پارامتر برای متغیر نسبت ارزش

بازار به دفتری (MTB) برابر ۶/۰۹ و برای متغیر ریسک (RISK2) برابر با ۰/۰۶ است که نشان می‌دهد در بین متغیرهای تحقیق، به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میزان پراکندگی می‌باشند میزان عدم تقارن منحنی فراوانی را چولگی می‌نامند. اگر ضریب چولگی صفر باشد، جامعه کاملاً متقارن است و چنانچه ضریب مثبت باشد، چولگی به راست و اگر منفی باشد، چولگی به چپ وجود خواهد داشت. به عنوان مثال ضریب چولگی متغیر ریسک (RISK1) برابر با ۱۸/۹۸ می‌باشد، یعنی این متغیر چولگی به راست دارد و به این اندازه از مرکز تقارن انحراف دارد. متغیر ریسک (RISK1) بیشترین و صنعت (IND) برابر با ۰/۰۰۰۲ کمترین عدم تقارن را نسبت به توزیع نرمال دارد. میزان کشیدگی منحنی فراوانی نسبت به منحنی نرمال استاندارد را برجستگی یا کشیدگی می‌نامند. اگر کشیدگی حدود صفر باشد، منحنی فراوانی از لحاظ کشیدگی وضعیت متعادل و نرمال خواهد داشت، اگر این مقدار مثبت باشد منحنی برجسته و اگر منفی باشد منحنی پهن می‌باشد. کشیدگی تمامی متغیرهای این مدل مثبت است. متغیر متغیر ریسک (RISK1) بیشترین برابر با ۲۳/۹۴ بیشترین برجستگی و متغیر مالکیت عمده (FOWN) برابر با ۱/۲۵ کمترین برجستگی را نسبت به منحنی نرمال دارد.

آزمون عدم همبستگی میان متغیرهای مدل

جدول (۲): آزمون عدم همبستگی متغیرهای مدل اصلی

IN D	AU DL	FS	FO WN	DIV	LEV	LQY	MTB	ROA	BTD*IN S	INS	BTD	متغیر
											۱	BTD
										۱	-۰/۰۳۴	INS
									۱	-۰/۵۷	-۰/۵۲	BTD*INS
								۱	-۰/۰۵۲	-۰/۰۵۶	-۰/۰۴۱	ROA
							۱	۰/۰۳۹	-۰/۰۴	-۰/۰۴۳	-۰/۰۱۹	MTB
						۱	۰/۰۸۷	۰/۰۱۳	-۰/۰۴	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۸	LQY
					۱	-۰/۰۱۹	-۰/۰۳۷	-۰/۰۶۸	-۰/۰	-۰/۰۴۳	-۰/۰۶۲	LEV
				۱	-۰/۰۴۱	-۰/۰۰۹	۰/۰۰۸	-۰/۰۰۳	-۰/۰۰۲	-۰/۰۳۴	-۰/۰۰۲	DIV
			۱	-۰/۰۲	-۰/۰۲۲	-۰/۰۰۲	-۰/۰۶۶	-۰/۰۰۸	-۰/۰۰۲	-۰/۰۶۹	-۰/۰۳۸	FOWN
		۱	۰/۰۰۸	-۰/۰۰۸	-۰/۰۰۸	۰/۰۱۹	-۰/۱۴	۰/۱۱	-۰/۰۰۲	-۰/۰۱۳	-۰/۰۶۶	FS
	۱	-۰/۰۰۲	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۶	-۰/۰۰۶	۰/۰۳۳	-۰/۰۳۳	-۰/۰۰۵	-۰/۰۰۷	-۰/۰۰۳	-۰/۰۰۷	AUDL
۱	-۰/۰۰۸	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۲	-۰/۰۰۸	-۰/۰۰۸	۰/۰۶۹	-۰/۰۱۱	-۰/۰۰۵	-۰/۰۱۱	-۰/۰۲۴	-۰/۰۱۴	IND

با توجه به نتایج جدول (۲) مشخص گردید ضریب همبستگی خیلی زیاد یا خیلی کم (نزدیک به +۱ یا -۱) که نتایج تحلیل رگرسیونی را تحت تأثیر قرار دهد مشاهده نمی‌شود. در نتیجه همبستگی و هم خطی میان متغیرهای مستقل وجود ندارد.

آزمون مانایی متغیرهای مدل

آزمون همبستگی مقاطع

قبل از برآورد الگوی داده های ترکیبی، لازم است آزمون پایایی متغیرها انجام شود. اما قبل از انجام آزمون پایایی داده های ترکیبی، باید آزمون وابستگی بین مقاطع به منظور انتخاب آزمون ریشه واحد مناسب انجام شود. آزمونهای مختلفی جهت بررسی پایایی متغیرهای داده های ترکیبی وجود دارد که انتخاب آزمون مناسب از بین آنها در گام اول نیازمند بررسی وجود وابستگی مقطعی است (بالتاجی، ۲۰۰۵). به منظور بررسی وابستگی بین مقاطع از آزمون وابستگی بین مقاطع پسران (۲۰۱۵) که نسخه تکمیل شده آزمون پسران (۲۰۰۴) است، استفاده شده است. در صورت تایید وابستگی مقطعی در داده های ترکیبی، استفاده از روشهای مرسوم ریشه واحد داده های ترکیبی نظیر آزمون لوین، لین و چو^۱ (LIC)، ایم، پسران و شین^۲ (IPS)، احتمال وقوع نتایج ریشه واحد کاذب را افزایش خواهد داد. برای رفع این مشکل آزمونهای ریشه واحد داده های ترکیبی متعددی با وجود وابستگی مقطعی پیشنهاد شده است که آزمون ریشه واحد پسران^۳ (CIPS) از آن جمله است. آماره آزمون پسران از توزیع نرمال استاندارد پیروی کرده و توانایی کاربرد در پانلهای متوازن و غیر متوازن و مدلهای اثرات ثابت و تصادفی را دارد. فرضیه صفر در این آزمون آنست که پسماندها همبسته نیستند و در نتیجه وابستگی مقطعی وجود ندارد. نتایج آزمون وابستگی مقطعی پسماندهای مدل در جدول زیر ارائه شده است.

جدول (۳): نتایج آزمون همبستگی مقاطع

آزمون	آماره	احتمال
Pesaran's Cross-Section Test	۲۲/۱۷	۰/۶۲
Pesaran's Cross-Section Test	۱۵/۳	۰/۱۲۴
Pesaran's Cross-Section Test	۱۰/۲۲	۰/۱۲۶
Pesaran's Cross-Section Test	۲۹/۹۱	۰/۱۸۴

با توجه به نتایج جدول ۳ و احتمال آزمون پسران که بیشتر از ۰/۰۵ است فرضیه صفر در سطح معنی داری ۰/۹۵ رد نمی شود به عبارت دیگر پسماندها در میان مقاطع همبستگی ندارند و وابستگی مقطعی وجود ندارد. با توجه به عدم وابستگی مقاطع آزمون ریشه واحد با استفاده از روش لوین، لین و چو صورت می گیرد. در آزمون ریشه واحد فرضیه صفر بیانگر وجود ریشه واحد بوده و در صورتیکه احتمال جدول کوچکتر از ۰/۰۵ باشد به احتمال ۹۵ درصد فرضیه صفر پذیرفته نمی شود. نتایج حاصل از آزمون ریشه واحد برای متغیرهای مدل به شرح جدول (۳) می باشد:

جدول (۴): نتایج آزمون مانایی متغیرهای مدل اصلی

متغیر	آماره آزمون	نتیجه آزمون
RISK1	-۱۱/۹۰	۰/۰۰۰
RISK2	-۲۲/۱۳	۰/۰۰۰
BTD	-۱۵/۷۴	۰/۰۰۰
INS	-۱۸/۷	۰/۰۰۰
BTD*INS	-۱۷/۷	۰/۰۰۰
ROA	-۱۶/۰۱	۰/۰۰۰
MTB	-۲۷/۴۳	۰/۰۰۰
LQY	-۲۲/۴۷	۰/۰۰۰
LEV	-۱۴/۲۴	۰/۰۰۰
DIV	-۱۸/۳۱	۰/۰۰۰

¹ Levin, Lin & Chu t(LLC)

² Im, Pesaran and Shin W-stat(IPS)

³ Pesaran's Cross-Section Test

۰/۰۰۰	-۱۸/۸۸	FOWN
۰/۰۰۰	-۱۲/۳۳	FS
۰/۰۰۰	-۱۸/۳۱	AUDL
۰/۰۰۰	-۱۷/۲۲	IND

با توجه به نتایج حاصل از جدول (۴) مشخص گردید که تمامی متغیرها بر اساس آزمون لوین لین و چو انجام شده در سطح مانا هستند.

آزمون نرمال بودن جملات خطا مدل

یکی از متداول ترین آزمون های به کار رفته به منظور نرمالیتی، آزمون جارک-برا (Jarque- Bera) یا به اختصار BJ میباشد. آماره آزمون از یک توزیع χ^2 با درجه آزادی ۲ با فرض صفری مبنی بر نرمالیتی توزیع خطاها، تبعیت میکند. در صورتیکه پسماندها به صورت نرمال توزیع شده باشند، هیستوگرام باید به صورت زنگوله ای بوده و آماره BJ معنی دار نخواهد بود. این بدین معنی است که p-value داده شده در پایین صفحه مربوط به آزمون نرمالیتی باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد تا فرضیه صفر نرمالیتی در سطح ۵٪ رد نشود (بدری و عبدالباقی، ۱۳۸۹). جدول زیر نتایج حاصل از آزمون نرمالیت پسماند مدل را نشان میدهد. با توجه به اینکه p-value برای باقیمانده های مدل بزرگتر از ۰/۰۵ است، در نتیجه فرضیه H_0 مبنی بر نرمال بودن جملات خطا در مدل مذکور پذیرفته میشود. (بدری و عبدالباقی، ۱۳۸۹).

جدول (۶): نتایج آزمون نرمالیت باقیمانده مدل

شرح	شرح	آماره جارکیو-برا	سطح معنی داری
مدل (۱)	مقادیر باقیمانده (Residual)	۱۱۲/۷۳	۰/۰۷
مدل (۲)	مقادیر باقیمانده (Residual)	۱/۸۷	۰/۳۹
مدل (۳)	مقادیر باقیمانده (Residual)	۱۱/۴۲	۰/۰۷۴
مدل (۴)	مقادیر باقیمانده (Residual)	۱/۸۲	۰/۴۰۰

آزمون همسانی واریانس جملات خطا مدل

یکی از پیش فرض های مدل رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطا است. به طوری که با وجود ناهمسانی واریانس در مدل، افزایش یا کاهش در متغیر مستقل، واریانس متغیر وابسته که برابر با واریانس پسماند است تغییر می کند. در این تحقیق برای بررسی همسانی واریانس ها در داده های ترکیبی از روش بروش پاگان-گادفری استفاده می شود. در این روش، فرض صفر مبنی بر همسانی واریانس ها و فرض مخالف آن ناهمسانی واریانس ها در نظر گرفته می شود. جدول (۶) نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی مدل را نشان می دهد.

جدول (۶): نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی در مدل

شرح	آزمون همسانی واریانس		
	Value	P-value	ناهمسانی
مدل (۱)	۳/۴	۰/۱۶۹	ندارد
مدل (۲)	۴/۸۳	۰/۲۲	ندارد
مدل (۳)	۰/۳۰۱	۰/۱۲	ندارد
مدل (۴)	۴/۸۸	۰/۳۲	ندارد

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده در جدول بالا که بیشتر از ۰/۰۵ است می توان نتیجه گرفت که جملات خطای مدل دارای واریانس همسان میباشند.

نتایج آزمون اف لیمر و هاسمن مدل تحقیق

جدول (۷) نتایج آزمون F لیمر مدل را نشان می دهد. با توجه به اینکه P-value بدست آمده از آزمون F لیمر کوچکتر از ۵ درصد است، به منظور برآورد این مدل از مدل داده های پانل (Panel) استفاده خواهد شد.

جدول (۷): آزمون اف لیمر (چاو) مدل اول تحقیق

آماره	احتمال آماره	روش پذیرفته شده
۰/۰۰۰	۱۲/۹۴	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۰۰	۱۱/۹	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۳۲	۱۰/۹	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۰۴	۱۳/۹۳	رویکرد داده های ترکیبی (panel)

در مرحله بعد به بررسی این موضوع پرداخته می شود که آیا عرض از مبدأ بصورت اثرات ثابت است یا اینکه در ساختار واحدهای مقطعی بصورت تصادفی عمل می کند. آماره این آزمون که برای تشخیص اثرات ثابت یا تصادفی بودن تفاوت های واحدهای مقطعی است دارای توزیع کای-دو با درجه آزادی برابر با تعداد متغیرهای مستقل بوده است. جدول (۷) نتایج مربوط به آزمون هاسمن مدل های را نشان می دهد. با توجه به اینکه P-value بدست آمده از آزمون هاسمن در مدل های فوق کمتر از ۵ درصد است، به منظور برآورد این مدل توجیه می شود که الگوی مناسب، الگوی مبتنی بر الگوی اثرات ثابت می باشد.

جدول (۸): نتایج آزمون هاسمن مدل تحقیق

آماره	احتمال آماره	روش پذیرفته شده
۰/۰۰۰	۱۲/۹۴	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۰۰	۱۱/۹	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۳۲	۱۰/۹	رویکرد داده های ترکیبی (panel)
۰/۰۰۴	۱۳/۹۳	رویکرد داده های ترکیبی (panel)

آزمون فرضیه های تحقیق

نتایج برآورد مدل (۱) به شرح جدول ۹ می باشد:

جدول (۹): نتایج برآورد مدل (۱) ریسک کل شرکت

متغیر وابسته: ریسک کل (RISK1)			
متغیر	ضریب	آماره t	sig
C	۱/۴۱	۳/۶۸	۰/۰۰۰۳
BTD	-۰/۰۰۵	-۰/۵۲	۰/۵۹۹
INS	-۰/۰۲۷	-۱/۵۳	۰/۱۲۴
ROA	۰/۰۰۱	۰/۵۱	۰/۶۰۵
MTB	۰/۰۰۳	۴/۴۲	۰/۰۰۰
LQY	-۰/۰۱۲	-۳/۲۲	۰/۰۰۱
LEV	۰/۰۵۹	۲/۱۷	۰/۰۰۳
DIV	۰/۰۴۶	۱/۲۷	۰/۲۰۲
FOWN	-۰/۰۲۱	-۱/۴۸	۰/۱۳۸
FS	-۰/۰۲	-۱/۴۸	۰/۱۳۸

۰/۴۹۲	۰/۶۸	۰/۰۱۹	AUDL
۰/۱۸	-۱/۳۳	-۰/۰۱۳	IND
۵/۹	آماره F	۰/۶۲	R^2 ضریب تعیین
۰/۰۰۰	معنی داری آماره F	۰/۵۲	Adj- R^2 ضریب تعیین تعدیل شده
		۲/۰۳	DW دوربین-واتسون

فرضیه اول: بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت رابطه معنی داری وجود دارد. با توجه نتایج حاصل از برآورد مدل (۱)، ضریب متغیر تفاوت دفتری مالیات (BTD) برابر (۰/۰۰۵-) نشان دهنده رابطه منفی بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک کل شرکت می باشد و با توجه به سطح معنی داری بدست آمده برای ضریب متغیر مستقل بیشتر از ۵ درصد است می توان گفت بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک کل شرکت رابطه معنی داری وجود ندارد. در نتیجه فرضیه اول تحقیق مورد تایید قرار نمی گیرد. از بین متغیرهای کنترلی، متغیرهای ارزش بازار به دفتری (MTB) و اهرم مالی (LEV)، رابطه مثبت و نسبت جاری (LQY) رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته می باشد.

همانگونه که در بخش مربوط به بررسی فروض کلاسیک مطرح شد، مدل (۱) دارای مشکل ناهمسانی واریانس است که پس از شناسایی ناهمسانی واریانس، جهت برطرف کردن آن از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) استفاده شده است. با توجه به آماره دوربین واتسون به دست آمده که برابر با ۲/۰۳ است می توان ادعا کرد که مقادیر خطای مدل دارای خود همبستگی نمی باشند. ضریب تعیین، محاسبه شده نشان می دهد که متغیرهای مستقل به چه میزان توانایی توضیح دهنده رابطه با متغیر وابسته را دارند. بنابراین با توجه به R^2 بدست آمده، متغیرهای مستقل قادر هستند که ۶۲ درصد، رابطه با متغیر وابسته را توضیح دهند. همچنین با توجه به آماره F (۵/۰۹) و مقدار احتمال آماره F که برابر (۰/۰۰۰) می باشد، در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ می توان بیان کرد که مدل تحقیق به خوبی برازش شده و از معنی داری بالایی برخوردار است.

جدول (۱۰): نتایج برآورد مدل (۱) ریسک سیستماتیک شرکت

متغیر وابسته: ریسک کل (RISK2)			
متغیر	ضریب	آماره t	sig
C	-۰/۰۴۷	۱/۲۰۷	۰/۲۲۸
BTD	۰/۰۰۲	-۳/۱۲۸	۰/۰۰۰
INS	-۰/۰۰۱	-۱/۲۶۳	۰/۲۰۷
ROA	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴۰	۰/۳۴
MTB	-۰/۰۰۷۹۴	-۱/۵۶	۰/۱۱۷
LQY	-۰/۰۰۱	-۴/۱۰۷	۰/۰۰۰
LEV	۰/۰۰۲	۱/۸۸	۰/۶۰
DIV	-۰/۰۰۰۱	-۰/۶۹	۰/۴۸
FOWN	۰/۰۰۱	۱/۰۲	۰/۳۰۴
FS	-۰/۰۰۰۳	-۰/۳۸۱	۰/۷۰۳
AUDL	۰/۰۰۳	۱/۳۶	۰/۱۷۲
IND	-۰/۰۰۱	-۱/۲۵	۰/۲۱۱
ضریب تعیین	R^2	۰/۲۷	۱/۳۳۳
		آماره F	

۰/۰۲۴۴	معنی داری آماره F	۰/۱۶	Adj- R^2	ضریب تعیین تعدیل شده دوربین- واتسون
		۲/۲۰	DW	

با توجه نتایج حاصل از برآورد مدل (۱)، ضریب متغیر تفاوت دفتری مالیات (BTD) برابر (۰/۰۰۲) نشان دهنده رابطه مثبت بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک شرکت می‌باشد و با توجه به سطح معنی داری بدست آمده برای ضریب متغیر مستقل کمتر از ۵ درصد است می‌توان گفت بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک شرکت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. در نتیجه فرضیه اول تحقیق در مورد رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک مورد تایید قرار می‌گیرد.

از بین متغیرهای کنترلی، متغیر نسبت جاری (LQY) رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته می‌باشد. همانگونه که در بخش مربوط به بررسی فروض کلاسیک مطرح شد، مدل (۱) دارای مشکل ناهمسانی واریانس است که پس از شناسایی ناهمسانی واریانس، جهت برطرف کردن آن از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) استفاده شده است. با توجه به آماره دوربین واتسون به دست آمده که برابر با ۲/۲۰ است می‌توان ادعا کرد که مقادیر خطای مدل دارای خود همبستگی نمی‌باشند. ضریب تعیین، محاسبه شده نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل به چه میزان توانایی توضیح دهندگی رابطه با متغیر وابسته را دارند. بنابراین با توجه به R^2 بدست آمده، متغیرهای مستقل قادر هستند که ۲۷ درصد، رابطه با متغیر وابسته را توضیح دهند. همچنین با توجه به آماره F (۱/۳۳) و مقدار احتمال آماره F که برابر (۰/۰۰۰) می‌باشد، در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان بیان کرد که مدل تحقیق به خوبی برازش شده و از معنی داری بالایی برخوردار است.

آزمون فرضیه دوم تحقیق

جدول (۱۱): نتایج برآورد مدل (۲) ریسک کل شرکت

متغیر وابسته: ریسک کل (RISK1)				
متغیر	ضریب	آماره t	sig	
C	۱/۳۳	۳/۴۲	۰/۰۰۰۷	
BTD	-۰/۰۲۲	-۱/۱	۰/۱۳۱	
INS	-۰/۰۵۵	-۲/۲۲	۰/۰۲۶	
BTD*INS	۰/۰۰۱	۰/۲۲	۰/۶۰۱	
ROA	۰/۰۸۹	۱/۶۲	۰/۱۰۴	
MTB	۰/۰۰۳	۴/۲۲	۰/۰۰۰	
LQY	-۰/۰۱۲۱	-۳/۲۱	۰/۰۰۱	
LEV	۰/۰۶۱	۲/۲۴	۰/۰۲۵	
DIV	۰/۰۴۸	۱/۳۲	۰/۱۸۶	
FOWN	-۰/۰۲۴	-۱/۶۷	۰/۰۹۳	
FS	-۰/۰۲۲	۱/۳۱	۰/۱۸۸	
AUDL	-۰/۰۲۲	۰/۸۲	۰/۴۱۲	
IND	-۰/۰۱۱	۱/۰۹	۰/۲۷۲	
ضریب تعیین	R^2	آماره F	۵/۹	
ضریب تعیین تعدیل شده	Adj- R^2	معنی داری آماره F	۰/۵۲	۰/۰۰۰

		۲/۰۲	DW	دوربین - واتسون
--	--	------	----	-----------------

فرضیه دوم: مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت تاثیر معنی داری دارد. با توجه نتایج حاصل از برآورد مدل (۲)، ضریب متغیر مالکیت نهادی* تفاوت دفتری مالیات برابر (۰/۰۰۱) نشان دهنده تاثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک کل شرکت می باشد و با توجه به سطح معنی داری بدست آمده برای ضریب متغیر مستقل (تفاوت دفتری مالیات) بیشتر از ۵ درصد است می توان گفت مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت تاثیر معنی داری ندارد. در نتیجه فرضیه دوم تحقیق مورد تایید قرار نمی گیرد.

از بین متغیرهای کنترلی، متغیرهای ارزش بازار به دفتری (MTB) و اهرم مالی (LEV)، رابطه مثبت و نسبت جاری (LQY) رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته می باشد.

همانگونه که در بخش مربوط به بررسی فروض کلاسیک مطرح شد، مدل (۲) دارای مشکل ناهمسانی واریانس است که پس از شناسایی ناهمسانی واریانس، جهت برطرف کردن آن از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) استفاده شده است. با توجه به آماره دوربین واتسون به دست آمده که برابر با ۲/۰۲ است می توان ادعا کرد که مقادیر خطای مدل دارای خود همبستگی نمی باشند. ضریب تعیین، محاسبه شده نشان می دهد که متغیرهای مستقل به چه میزان توانایی توضیح دهندگی رابطه با متغیر وابسته را دارند. بنابراین با توجه به R^2 بدست آمده، متغیرهای مستقل قادر هستند که ۶۳ درصد، رابطه با متغیر وابسته را توضیح دهند. همچنین با توجه به آماره F (۵/۰۹) و مقدار احتمال آماره F که برابر (۰/۰۰۰) می باشد، در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ می توان بیان کرد که مدل تحقیق به خوبی برازش شده و از معنی داری بالایی برخوردار است.

جدول (۱۲): نتایج برآورد مدل (۲) ریسک سیستماتیک شرکت

متغیر وابسته: ریسک سیستماتیک (RISK2)				
متغیر	ضریب	آماره t	sig	
C	۰/۰۵	۱/۴۹	۰/۱۳	
BTD	۰/۰۰۱	۱/۰۱	۰/۳۱	
INS	-۰/۰۰۰۷	-۰/۲۲	۰/۸۲	
BTD*INS	۰/۰۰۰۱	۰/۸	۰/۳۹۴	
ROA	-۰/۰۰۷	-۱/۴	۰/۱۴۶	
MTB	-۰/۰۰۶۱۹	-۱/۲۱	۰/۲۲۶	
LQY	-۰/۰۰۱	-۳/۹۲	۰/۰۰۰۱	
LEV	۰/۰۰۲	۱/۴۶	۰/۱۴۳	
DIV	-۰/۰۰۰۱	-۰/۶۱	۰/۴	
FOWN	۰/۰۰۱	۰/۹۴۲	۰/۳۴۶	
FS	-۰/۰۰۰۴	-۰/۴۲۴	۰/۶۱۷	
AUDL	۰/۰۰۳	۱/۲۱۷	۰/۲۲۴	
IND	-۰/۰۰۱	-۱/۵۴	۰/۱۲۳	
ضریب تعیین	R^2	آماره F	۶/۲۵	
ضریب تعیین تعدیل شده	Adj- R^2	معنی داری آماره F	۰/۰۰۰	
دوربین - واتسون	DW		۲/۰۹	

با توجه نتایج حاصل از برآورد مدل (۲)، ضریب متغیر مالکیت نهادی* تفاوت دفتری مالیات برابر (۰/۰۰۰۱) نشان دهنده تاثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک شرکت می باشد و با توجه به سطح معنی داری بدست آمده برای ضریب متغیر مستقل (تفاوت دفتری مالیات) بیشتر از ۵ درصد است می توان گفت مالکیت نهادی بر رابطه بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک سیستماتیک شرکت تاثیر معنی داری ندارد. در نتیجه فرضیه دوم تحقیق مورد تایید قرار نمی گیرد.

از بین متغیرهای کنترلی، متغیر نسبت جاری (LQY) رابطه منفی و معنی دار با متغیر وابسته می باشد. همانگونه که در بخش مربوط به بررسی فروض کلاسیک مطرح شد، مدل (۲) دارای مشکل ناهمسانی واریانس است که پس از شناسایی ناهمسانی واریانس، جهت برطرف کردن آن از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) استفاده شده است. با توجه به آماره دوربین واتسون به دست آمده که برابر با ۲/۰۹ است می توان ادعا کرد که مقادیر خطای مدل دارای خود همبستگی نمی باشند. ضریب تعیین، محاسبه شده نشان می دهد که متغیرهای مستقل به چه میزان توانایی توضیح دهنده رابطه با متغیر وابسته را دارند. بنابراین با توجه به R^2 بدست آمده، متغیرهای مستقل قادر هستند که ۲۶ درصد، رابطه با متغیر وابسته را توضیح دهند. همچنین با توجه به آماره $F(6/2)$ و مقدار احتمال آماره F که برابر (۰/۰۰۰) می باشد، در نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪ می توان بیان کرد که مدل تحقیق به خوبی برازش شده و از معنی داری بالایی برخوردار است.

نتیجه گیری

تفاوت بین درآمد دفتری و درآمد مشمول مالیات، تفاوت دفتری مالیات نامیده می شود. حداقل سه دلیل وجود دارد که درآمد دفتری با درآمد مشمول مالیات متفاوت است. اول، به دلیل تفاوت بین استانداردهای حسابداری و قوانین مالیاتی (نیاما و سیلوا، ۲۰۱۱). درآمد دفتری بر اساس اصول پذیرفته شده حسابداری (GAAP) و بر اساس نمایندگی قابل اعتماد محاسبه می شود و ممکن است حاوی انتخاب های حسابداری و ذهنی گرایبی باشد، در حالی که محاسبه درآمد مشمول مالیات از قوانین مالی پیروی می کند و عینی تر از هنجارهای شرکتی میباشد (فریرا و همکاران، ۲۰۱۲). تفاوت بین این استانداردها ممکن است منجر به محاسبه درآمد دفتری متفاوت از درآمد مشمول مالیات شود (فریرا، و همکاران، ۲۰۱۲). دلیل دوم برای منشاء تفاوت دفتری مالیات، مدیریت سود است. مدیران می توانند درآمد دفتری را برای دستیابی به اهداف بازار مالی دستکاری کنند و بر نمایش معتبر وضعیت واقعی شرکت تأثیر بگذارند (ناکائو، ۲۰۱۲). از سوی دیگر، حسابداری مالیاتی تعداد معیارهای اندازه گیری نتایج مالیاتی را کاهش می دهد و نیاز به عینیت بیشتر در ثبت رویدادهای اقتصادی دارد. بنابراین، این نتایج ممکن است متفاوت باشد، که منجر به تفاوت دفتری مالیات می شود (مارکویز و همکاران^۱، ۲۰۱۶). تحقیقات خارجی بسیاری رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک را مورد بررسی قرار داده اند. وهاب و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیق خود نشان دادند که رابطه مثبت بین تفاوت های مالیات دفتری و ریسک کل شرکت، و بین تفاوت های مالیات دفتری و ریسک خاص وجود داد. همچنین نقش تعدیل کننده قابل توجهی از فعالیت سهامداران از طریق سهامداران نهادی در روابط تفاوت های مالیات دفتری با ریسک کل شرکت و ریسک خاص وجود دارد. هوانگ و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند که نرخ های مالیات مؤثر نقدی (ETR) با نوسانات بازده بیشتر در آینده مرتبط است، و رابطه بین اجتناب مالیاتی و ریسک در کشورها، دوره های نمونه و اقدامات تهاجم مالیاتی متفاوت است. هاتچنز و همکاران (۲۰۱۹)، نشان دادند که اجتناب مالیاتی به طور مثبت و به طور قابل توجهی با ریسک شرکت مرتبط است. یافته های این تحقیق نشان داد که بین تفاوت دفتری مالیات و ریسک شرکت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. به عبارت

¹ Marques et al

دیگر با افزایش تفاوت دفتری مالیات ریسک شرکت نیز افزایش می یابد. به عبارت دیگر با افزایش تفاوت دفتری مالیات که نشان دهنده اختلاف بین مالیات ابرازی و مالیاتی تشخیصی توسط مقامات مالیاتی است نوعی سیگنال در خصوص عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سهامداران می باشد و از این طریق این سیگنال در بازده سهام منعکس شده و ریسک شرکت افزایش خواهد یافت. درمورد تاثیر مالکیت نهادی نیز یافته های تحقیق نشان داد که سهامداران نهادی تاثیری بر کنترل ریسک ناشی از اختلاف دفتری مالیات ندارد. به عبارت دیگر این موضوع نشان دهنده آن است که سهامداران نهادی در شرکتهایی که تفاوت دفتری مالیات وجود دارد به درستی ایفا نموده اند. یافته های این تحقیق با یافته های تحقیق وهاب و همکاران (۲۰۲۲)، هوانگ و همکاران (۲۰۲۱)، هاتچنز و همکاران (۲۰۱۹) همخوانی دارد.

پیشنهادات کاربردی تحقیق

(۱) با توجه به یافته های تحقیق پیشنهاد می شود که شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از طریق بهبود مکانیسم های نظارتی به تشخیص و ارائه صحیح درآمدهای شرکت مبادرت ورزند و از این طریق ریسک شرکت را کاهش دهند.

(۲) توصیه می شود که اداره امور مالیاتی و سازمان حسابرسی، قوانینی را جهت پیشگیری از اجتناب شرکتها از پرداخت مالیات و همچنین افزایش کیفیت افشا اطلاعات مالی وضع نمایند و سیاستها و مقررات، و رویه های عملیاتی را شفافتر اجرا نمایند که موجب بهبود وضوح اظهارنامه مالیاتی شرکت می شود و جریمه های مالی و غیر مالی برای فرار مالیاتی را افزایش می دهد.

پیشنهاد برای تحقیقات آینده

- (۱) پیشنهاد میشود در تحقیقات آتی علاوه بر تفاوت دفتری مالیات، سایر معیارهای اجتناب مالیاتی مانند نرخ موثر مالیاتی مورد بررسی قرار گیرد.
- (۲) پیشنهاد می شود در تحقیقات آتی تاثیر سایر ساختارهای مالکیت، نظیر مالکیت دولتی مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- ✓ امید پور، رضا، پژوهان، جمشید، (۱۳۹۶)، فرار مالیاتی در پایه مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی در ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۱، شماره ۳۹، صص ۲۷-۵۶.
- ✓ برزگری خانقاه، جمال، عباسی، ابراهیم، قدک فروشان، مریم، (۱۳۹۷)، بررسی اثر تعاملی ریسک مالیاتی و مسئولیت اجتماعی بر ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش حسابداری، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۱۵۹-۱۸۹.
- ✓ بزرگ اصل، موسی، باباجانی، جعفر، کوه کن، علی، (۱۳۹۸)، تأثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین بیش اطمینانی مدیران و اهرم مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۶، شماره ۴، صص ۴۸۲-۴۹۸.
- ✓ حاجیان، نجمه، بیات، الهه، حبیبی، رضا، (۱۳۹۹)، بررسی تأثیر ریسک مالیاتی و اجتناب مالیاتی بر هزینه استقراض، چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۳، شماره ۳۰، صص ۳۲-۵۴.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، حسنی القار، مسعود، مرفوع، محمد، (۱۳۹۴)، بیش اطمینانی مدیریت و حق الزحمه حسابرسی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۳، شماره ۲۲، صص ۳۶۳-۳۸۴.

- ✓ حمیدیان، محسن، (۱۳۹۶)، بررسی ابعاد مختلف راهبری شرکتی با گریز مالیاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش سرمایه گذاری، دوره ۶، شماره ۳۲، صص ۳۳-۳۵.
- ✓ خدای پور، احمد، امینی نیا، میثم، (۱۳۹۲)، بررسی ارتباط بین اجتناب از پرداخت مالیات و هزینه بدهی و تاثیر مالکیت نهادی بر این رابطه. پژوهش نامه مالیات، جلد ۲۱، شماره ۱۹، صص ۱۵-۱۳۵.
- ✓ خوش خلق، ایرج، طالب نیا، قدرت الله، (۱۴۰۰)، تبیین اثر مفاهیم گزارشگری مالی بر سطح افشای ریسک در گزارشگری مالی سالانه در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه گذاری، دوره ۱۰، شماره ۳۸، صص ۴۵۵-۴۷۳.
- ✓ فصیحی، صغری، حسینی، سید علی، مشایخ، شهناز، (۱۳۹۸)، بررسی تأثیرافشای ریسک بر کارایی سرمایه گذاری شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه گذاری، دوره ۸، شماره ۳۱، صص ۳۵۵-۳۷۲.
- ✓ کارگر، حامد، مهرآور، مهدی، (۱۳۹۸)، بررسی تاثیر ساختار سرمایه و ساختار بدهی بر اجتناب مالیاتی در شرکت ها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، هفدهمین همایش ملی حسابداری ایران، قم.
- ✓ کاشانی پور، محمد، فرجی، امید، برجی، پریسا، (۱۳۹۸)، ارتباط سیاسی، راهبری شرکتی و تهور مالیاتی، مجله دانش حسابداری، دوره دهم، شماره ۴، صص ۱۴۳-۱۷۵.
- ✓ محمدی نسب، سید محمد، بولو، قاسم، (۱۴۰۱)، رابطه افشای ریسک و هموارسازی سود با ریسک شرکت، فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، دوره ۶، شماره ۲۰، صص ۱-۲۰.
- ✓ Abdul Wahab, E.A., Ariff, A.M., Madah Marzuki, M., Mohd Sanusi, Z. (2017). Political connections, corporate governance, and tax aggressiveness in Malaysia. *Asian Review of Accounting*, 25(3), 424-451.
- ✓ Abdul Wahab, N. S., Ntim, C. G., Adnan, M. M. M., & Tye, W. L. (2018). Top management team heterogeneity, governance changes and book-tax differences. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 32, 30-46. <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2018.07.002>.
- ✓ Armstrong, C, Blouin, J, Larcker, D (2012) The Incentives for Tax Planning. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 53, No. 1-2, PP. 391- 411.
- ✓ Asian, A, Uche, T (2018) Corporate Tax and Corporate Social Responsibility of Firms in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol. 9, No. 10, PP. 121-142.
- ✓ Atwood, T.J., Drake, M.S., Myers, J.N. and Myers, L.A. (2012) Home country tax system characteristics and corporate tax avoidance: International evidence. *The Accounting Review* 87(6): 1831-1860.
- ✓ Austin, C.R. and Wilson, R.J. (2017) An examination of reputational costs and tax avoidance: Evidence from firms with valuable consumer brands. *The Journal of the American Taxation Association* 39(1): 67-93.
- ✓ Bauer, A.M. (2016) Tax avoidance and the implications of weak internal controls. *Contemporary Accounting Research* 33(2): 449-486.
- ✓ Blaylock, B. (2016) Is tax avoidance associated with economically significant rent extraction among U.S. firms. *Contemporary Accounting Research* 33(3): 1013-1043.
- ✓ Bradshaw, M.T., Liao, G. and Ma, M. (2019) Agency costs and tax planning when the government is a major shareholder. *Journal of Accounting and Economics* 67(2-3): 255-277.
- ✓ Brigham, E. F., & Houston, J. F. (2019). *Fundamentals of Financial Management* (15 ed.). Boston, MA: Cengage.

- ✓ Brown, J.L. and Drake, K.D. (2014) Network ties among low-tax firms. *The Accounting Review* 89(2): 483–510.
- ✓ Cao, Yuqiang & Feng, Zhuoan & Lu, Meiting & Shan, Yaowen. (2021). Tax avoidance and firm risk: evidence from China. *Accounting & Finance*. 61. 10.1111/acfi.12769.
- ✓ Carrer, Slavov, T.(2021). Tax aggressiveness and CEO overconfidence in the stock market: Evidence from Brazil. *Investment Management and Financial Innovations*, 18(1), 165-176. doi:10.21511/imfi.18(1).2021.14.
- ✓ Cen, L., Maydew, E.L., Zhang, L.D. and Zuo, L. (2017) Customer-supplier relationships and corporate tax avoidance. *Journal of Financial Economics* 123(2): 377–394.
- ✓ Chatterjee, A., & Pollock, T. G. (2017). Master of puppets: How narcissistic CEOs construct their professional worlds. *The Academy of Management Review*, 42(4), 703–725. <https://doi.org/10.5465/amr.2015.0224>.
- ✓ Chen, S., Chen, X., Cheng, Q. and Shevlin, T. (2010) Are family firms more tax aggressive than non-family firms. *Journal of Financial Economics* 95(1): 41–61.
- ✓ Cheng, H and C. Q. Qu,(2010). “The exploration of managers' over confidence,” *Finance and Taxation*, vol. 1, pp. 59, 2010.
- ✓ Christensen, D.M., Dhaliwal, D.S., Boivie, S. and Graffin, S.D. (2015) Top management conservatism and corporate risk strategies: Evidence from managers' personal political orientation and corporate tax avoidance. *Strategic Management Journal* 36(12): 1918–1938.
- ✓ Christensen, J. and Murphy, R. (2004) The social irresponsibility of corporate tax avoidance: Taking CSR to the bottom line. *Development* 47(3): 37–44.
- ✓ Chyz, J.A. (2013). Personally tax aggressive executives and corporate tax sheltering. *Journal of Accounting and Economics*, 56, pp. 311-328.
- ✓ Crocker, K.J. and Slemrod, J. (2005) Corporate tax evasion with agency costs. *Journal of Public Economics* 89(9-10): 1593–1610.
- ✓ Davis, A.K., Guenther, D.A., Krull, L.K. and Williams, B.M. (2016) Do socially responsible firms pay more taxes. *The Accounting Review* 91(1): 47–68.
- ✓ Desai, M. A., & Dharmapala, D. (2011). Corporate tax avoidance and firm value. *SSRN Electronic Journal*, 91(3), 1–27. <https://doi.org/10.2139/ssrn.912289> [Google Scholar]
- ✓ Dyreng, S.D., Hoopes, J.L. and Wilde, J.H. (2016) Public pressure and corporate tax behavior. *Journal of Accounting Research* 54(1): 147–186.
- ✓ Edwards, A., Schwab, C. and Shevlin, T. (2016) Financial constraints and cash tax savings. *The Accounting Review* 91(3): 859–881.
- ✓ Fernando, Guy D., Richard A. Schneible, and Arindam Tripathy. (2016). Firm strategy and market reaction to earnings. *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting* 33: 20–34.
- ✓ Frank, M.M., Lynch, L.J., and Rego, S.O. (2009) Tax reporting aggressiveness and its relation to aggressive financial reporting. *The Accounting Review* 84(2): 467–496.
- ✓ Frischmann, P.J., Shevlin, T. and Wilson, R. (2008) Economic consequences of increasing the conformity in accounting for uncertain tax benefits. *Journal of Accounting and Economics* 46(2–3): 261–278.
- ✓ Fuadah, L. L., & Kalsum, U. (2021). The impact of corporate social responsibility on firm value: The role of tax aggressiveness in Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(3), 209–216.
- ✓ Gaertner, F. B., Laplante, S. K., & Lynch, D. P. (2016). Trends in the sources of permanent and temporary book-tax differences during the Schedule M-3 era. *National Tax Journal*, 69(4), 785–808. <https://doi.org/10.17310/ntj.2016.4.03>.
- ✓ Gallemore, J. and Labro, E. (2015) The importance of the internal information environment for tax avoidance. *Journal of Accounting and Economics* 60(1): 149–167.

- ✓ Goh, B.W., Lee, J., Lim, C.Y. and Shevlin, T. (2016) The effect of corporate tax avoidance on the cost of equity. *The Accounting Review* 91(6): 1647–1670.
- ✓ Graham, J. R., Raedy, J. S., & Shackelford, D. A. (2012). Research in accounting for income taxes. *Journal of Accounting and Economics*, 53(1–2), 412–434.
- ✓ Graham, J.R. and Tucker, A.L. (2006) Tax shelters and corporate debt policy. *Journal of Financial Economics* 81(3): 563–594.
- ✓ Graham, J.R., Raedy, J.S. and Shackelford, D. (2012) Research in accounting for income taxes. *Journal of Accounting and Economics* 53(1–2): 412–434.
- ✓ Guenther, D. A., Matsunaga, S. R., & Williams, B. M. (2017). Is tax avoidance related to ifrm risk? *The Accounting Review*, 92(1), 115–136. <https://doi.org/10.2308/accr-51408>.
- ✓ Guenther, D.A., Matsunaga, S.R. and Williams, B.M. (2017) Is tax avoidance related to firm risk. *The Accounting Review* 92(1): 115–136
- ✓ Gulzar, M, Jacob, C, Muhammad, S, Alina, B, Phung A, Daniel, B, Nguyen, V (2018) Does Corporate Social Responsibility Influence Corporate Tax Avoidance
- ✓ Haji-Abdullah, N. M., & Wan-Hussin, W. N. (2015). Related party transactions, audit committees and real earnings management: The moderating impact of family ownership. *Advanced Science Letters*, 21(6), 2033–2037.
- ✓ Hanlon, M. & Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Journal of Accounting and Economics*, 50, pp. 127-178.
- ✓ Hasan, I., C. Hoi, Q. Wu, and H. Zhang, (2014). Beauty is in the Eye of the Beholder: The Effect of Corporate Tax Avoidance on the Cost of Bank Loans. *Journal of Financial Economics* 113, 109-130.
- ✓ Higgins, D., Omer, T.C. and Phillips, J.D. (2015) The influence of a firm's business strategy on its tax aggressiveness. *Contemporary Accounting Research* 32(2): 674–702.
- ✓ Ho, C.R. & Chang, Y. (2009). CEO Overconfidence and corporate financial distress. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1659440.
- ✓ Hope, O.K., Ma, M. and Thomas, W.B. (2013) Tax avoidance and geographic earnings disclosure. *Journal of Accounting and Economics* 56(2–3): 170–189.
- ✓ Hsu, P. H., Moore, J. A., & Neubaum, D. O. (2018). Tax avoidance, financial experts on the audit committee, and business strategy. *Journal of Business Finance & Accounting*, 45(9–10), 1293–1321. <https://doi.org/10.1111/jbfa.12352>.
- ✓ Jensen, M.C. (1986) Agency costs of free cash flow, corporate finance, and takeovers. *The American Economic Review* 76(2): 323–329.
- ✓ Kanagaretnam, K., Lee, J., Lim, C.Y. and Lobo, G.J. (2018) Cross-country evidence on the role of independent media in constraining corporate tax aggressiveness. *Journal of Business Ethics* 150(3): 879–902.
- ✓ Khurana, I.K. and Moser, W.J. (2013) Institutional shareholders' investment horizons and tax avoidance. *Journal of the American Taxation Association* 35(1): 111–134.
- ✓ Kim, I.; Kim, J.; Kang, J. (2020). Company Reputation, Implied Cost of Capital and Tax Avoidance: Evidence from Korea. *Sustainability* 2020, 12, 9997
- ✓ Kim, J.B. and Zhang, L. (2016) Corporate political connections and tax aggressiveness. *Contemporary Accounting Research* 33(1): 78–114.
- ✓ Lee, J.; Kim, S.; Kim, E. (2021). Designation as the Most Admired Firms to the Sustainable Management of Taxes: Evidence from South Korea. *Sustainability* 2021, 13, 7994.
- ✓ Lennox, C., Lisowsky, P. and Pittman, J. (2013) Tax aggressiveness and accounting fraud. *Journal of Accounting Research* 51(4): 739–778.
- ✓ Li, W.A. and Xu, Y. (2013) The tax avoidance effect of political identity. *Journal of Financial Research* (3): 114–129.
- ✓ Lisowsky, P. (2010) Seeking shelter: Empirically modeling tax shelters using financial statement information. *The Accounting Review* 85(5): 1693–1720.

- ✓ Lisowsky, P., Robinson, L. and Schmidt, A. (2013) Do publicly disclosed tax reserves tell us about privately disclosed tax shelter activity. *Journal of Accounting Research*, 51(3): 583–629.
- ✓ Liu, D., Fisher, G., and Chen, G. (2018). CEO attributes and firm performance: a sequential mediation process model. *Acad. Manag. Ann.* 12, 789–816. doi: 10.5465/annals.2016.0031
- ✓ Mais, R., & Patmaningsih, D.(2017). Effect Of Good Corporate Governance On Tax Avoidance of The Company In Listed of The Indonesia Stock Exchange (Bei). *Jurnal STEI Ekonomi*, 26(02), 230 - 243. <https://doi.org/10.36406/jemi.v26i02.226>
- ✓ Mascagni, G. (2018) From the lab to the field: A review of tax experiments. *Journal of Economic Surveys* 32(2): 273–301.
- ✓ McGuire, S.T., Omer, T.C. and Wang, D. (2012) Tax avoidance: Does tax-specific industry expertise make a difference. *The Accounting Review* 87(3): 975–1003.
- ✓ Ming, T. C., Foo, Y.-B., Gul, F. A., & Majid, A. (2018). Institutional investors and CEO pay performance in Malaysian ifrms. *Journal of International Accounting Research*, 17(1), 87–102. <https://doi.org/10.2308/jiar-51989>.
- ✓ Nguyen Minh, H., Tuan Anh, P., Yue, X.-G., & Hoang Phi Nam, N. (2021). The impact of tax avoidance on the value of listed firms in Vietnam. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1930870. <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1930870>.
- ✓ O'Donovan, J., Wagner, H.F. and Zeume, S. (2019) The value of offshore secrets: Evidence from the Panama Papers. *The Review of Financial Studies* 32(11): 4117–4155.
- ✓ Olsen, K.J. and Stekelberg, J. (2016) CEO narcissism and corporate tax sheltering. *The Journal of the American Taxation Association* 38(1): 1–22.
- ✓ Othman, R., Ishak, I. F., Arif, S. M. M. and Abdol, N. (2014). Influence of audit committee Characteristics on voluntary ethics disclosure, 145, 330342-.
- ✓ Rego, S.O. (2003) Tax-avoidance activities of U.S. multinational corporations. *Contemporary Accounting Research* 20(4): 805–833.
- ✓ Richardson, G., Taylor, G. & Lanis, R. (2013). The impact of board of director oversight characteristics on corporate tax aggressiveness: An empirical analysis. *J. Account. Public Policy*, 32, pp. 68–88.
- ✓ Robinson, J.R., Sikes, S.A. and Weaver, C.D. (2010) Performance measurement of corporate tax departments. *The Accounting Review* 85(3): 1035–1064.
- ✓ Salehi, M., Khazaei, S., & Tarighi, H. (2019). Tax avoidance and corporate risk: Evidence from a market facing economic sanction country. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 6(4), 45–52.
- ✓ Shackelford, D.A.; Shevlin, T.(2001) Empirical tax research in accounting. *J. Account. Econ.* 2001, 31, 321–387.
- ✓ Sikka, P. (2010) Smoke and mirrors: Corporate social responsibility and tax avoidance. *Accounting Forum*34(3–4): 153–168.
- ✓ Sikka, P. (2010) Smoke and mirrors: Corporate social responsibility and tax avoidance. *Accounting Forum*34(3–4): 153–168.
- ✓ Slemrod, J. (2004) The economics of corporate tax selfishness. *National Tax Journal* 57(4): 877–899.
- ✓ Tahir, M., Ibrahim, S., & Nurullah, M. (2019). Getting compensation right - The choice of performance measures in CEO bonus contracts and earnings management. *British Accounting Review*, 51(2), 148–169. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2018.09.004>.
- ✓ Turina Sapitri, M. P. R. (2020). The Influence Of Tax Aggressiveness On Corporate Social Responsibility. *International Journal for Innovation Education and Research*, 8(1), 44–48. <https://doi.org/10.31686/ijier.vol8.iss1.2063> .

- ✓ Wahab, Nor & Ntim, CollinsLing, Tye & Shakil, Mohammad. (2022). Book-tax differences and risk: Does shareholder activism matter?. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 48. 10.1016/j.intaccudtax.2022.100484.
- ✓ Winarsih, R., Prasetyono, Kusufi, M. S.(2014).Pengaruh Good Corporate Governance dan Corporate Sosial Responsibility Terhadap Tindakan Pajak Agresif: Studi pada Perusahaan

